

Utlåtande 2009:125 RVII (Dnr 325-2639/2008)

Ökat stöd för barn och unga med missbrukande föräldrar **Motion av Eivor Karlsson (mp) (2008:79)**

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande
Motion (2008:79) av Eivor Karlsson (mp) om Ökat stöd för barn och unga
med missbrukande föräldrar anses besvarad med vad som anförs i utlåtandet.

Föredragande borgarrådet Ulf Kristersson anför följande.

Ärendet

I Eivor Karlssons (mp) motion (2008:79) om ökat stöd för barn och ungdom till missbrukande föräldrar refereras till Folkhälsoinstitutets rapport som visar att 385 000 barn lever i hushåll där någon vuxen dricker så mycket alkohol att det är ett riskbruk. I rapporten konstateras att dessa till stor del glömda barn måste få mer stöd i förskolan och skolan. Kunskap om dessa barns utsatthet behöver finnas såväl inom socialtjänsten som i skolan och fritidsverksamheterna. Allt för få skolor använder handlingsplaner för att upptäcka, bemöta och stödja dessa barn, enligt rapporten, och skolan anses ha en nyckelroll för att barnen ska få hjälp och stöd.

Enligt motionären kan ett alternativ vara en kontaktfamilj eller som Junis IOGT-NTO:s Juniorförbund föreslår, en föreningsverksamhet med helgläger som bör kompletteras med stödgrupper. Även placering i familjehem bör kompletteras med en stödgrupp som kan ge ökad självkänsla, kraft, kunskap och möjlighet att få träffa barn i samma situation.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd och Södermalms stadsdelsnämnd.

Stadsledningskontoret anser att motionen lyfter fram angelägna frågor om hur stödet till barn med missbrukande föräldrar kan bli bättre och nämner att det inom staden på olika nivåer pågår ett arbete för att utveckla och förbättra stödet, i linje med motionärens förslag.

Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden anser att det är angeläget att förskola, skola, socialtjänst och frivilligsektorn kontinuerligt samverkar för att utveckla sin kompetens och sitt barnperspektiv så att barn och ungdomar som behöver stöd får rätt insatser.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd anser att det utifrån ett verksamhetsperspektiv är en fördel med långsiktiga och breda drogförebyggande insatser på skolorna.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd anser att det är viktigt att bygga vidare på och utveckla de goda verksamheter som redan finns i staden.

Södermalms stadsdelsnämnd anser att underlaget att bilda stödgrupper för barn och unga med missbrukande föräldrar kan vara för litet, som fallet är exempelvis inom Södermalms stadsdelsområde, varför större stödgrupper borde kunna bildas stadsövergripande.

Mina synpunkter

Barnuppdraget i Stockholms socialtjänst (BUSS) behandlar gruppstöd till barn och unga. Alla stadsdelsnämnder har idag möjlighet att erbjuda stödgrupper och det finns i staden ett antal barngruppsverksamheter. Dessa bedrivs i flertalet fall i stadsdelsnämndernas regi och samordnas genom socialtjänst- och arbetsmarknadsnämndens centrum för gruppstöd som bedriver metodutveckling inom området. Därutöver ger socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden ekonomiskt stöd till föreningar och organisationer som arbetar med barn och ungdomar i utsatta situationer. Erfarenheterna från barngruppsverksamheterna är positiva. Ett exempel är Ersta Vändpunkten som arbetar med gruppstöd riktat just till barn vars föräldrar har en beroendeproblematik. Även Barnens Rätt i Samhället, BRIS, har fått pengar från staden för arbetet med BRIS hjälptelefon och BRIS-mailet.

Kontaktperson, kontaktfamilj eller placering i familjehem är vanliga insatser när föräldraskapet sviktar. Kontakten med föräldrarna för barn och unga

som är placerade i familjehem är viktig liksom gruppstödsverksamhet. Med nästan 800 barn placerade i familjehem är Stockholm störst i Sverige och bör därför också vara bäst. Barn i familjehem ska ha högsta prioritet. Likvärdiga villkor ska gälla för barn och unga som har behov av socialtjänstens insatser, oavsett vilken stadsdel de bor i.

Modern svensk forskning visar på allvarliga brister i socialtjänstens förmåga att arbeta med barn som far illa. Okunskapen är anmärkningsvärt stor när det gäller vilka insatser som leder till önskvärda resultat och tydligast är okunskapen när det gäller barn och ungdomar som placerats i familjehem och på institutioner. Detta var också en del av bakgrunden till BUSS-utredningen.

Utredningen visar att likställigheten måste bli bättre. Det gäller både utbudet av insatser och frågan om vilka barn och ungdomar som faktiskt kommer i åtnjutande av insatserna.

Det pågående arbetet med att utveckla stödet till barn och unga med missbrukande föräldrar är viktigt. Det är också viktigt att förskolan, skolan, socialtjänsten och frivilligorganisationer samverkar i detta för att utveckla kompetens och verksamheter. Barnens situation ska uppmärksammas i alla socialtjänstens ärenden.

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Motion om Ökat stöd för barn och unga med missbrukande föräldrar, motion av Eivor Karlsson (mp) (2008:79)

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden *Roger Mogert* (s), *Yvonne Ruwaida* (mp) och *Ann-Margarethe Livh* (v) enligt följande.

Vi föreslår kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige besluta följande.

1. Motion (2008:79) av Eivor Karlsson (mp) om ökat stöd för barn och unga med missbrukande föräldrar bifalls.
2. Därutöver anføres följande.

Barn och unga till missbrukande föräldrar har en svår situation. Därför är det viktigt att det finns ett barnperspektiv så att socialtjänsten men också förskolan, skolan och fritidsverksamheten är medvetna om vilka problem som kan föreligga och hur man ska hantera dem. För Stockholms stads del är stödgrupperna idag alldeles för få. Men även samarbetet mellan skola, socialtjänst, förskola med flera aktörer måste utvecklas. För

att klara ökade uppgifter krävs att trenden med vikande resurser till den sociala barnavården bryts.

Det bör finnas stödgrupper i varje stadsdel som kan fånga upp barn och unga som lever med föräldrar som har beroendeproblematik, psykisk ohälsa eller våld i hemmet. Stödet måste sättas in så tidigt som möjligt som stöd för att ge dem det skydd och stöd de behöver för att kunna växa upp under trygga och goda förhållanden. Stödet kan bestå av exempelvis "hemmahos-stöd" till familjen, stödgrupp, nätverksgrupper och/eller en kontaktfamilj till barnen.

Ett barn som har en mamma eller pappa som dricker för mycket tar ofta på sig ett stort ansvar. Att få uppleva en lugn familjesituation någon eller några helger i månaden kan vara en viktig oas för dessa barn. Samtidigt kan kontaktfamiljen bygga upp ett förtroende, stödja och se hur det går för barnet. Vid omhändertagande, som ibland är nödvändigt, mår dessa barn särskilt dåligt. Dels hamnar de själva i en främmande situation, dels oroas de över hur det går för föräldrarna. Barnets kontakt med föräldrarna ska i den situationen säkerställas utifrån barnets bästa.

I en del kommuner finns nätverksgrupper där även närstående involveras. Nätverket är ofta en resurs för familjen och det finns ofta mycket engagemang hos släkt och vänner. Ett nätverk kan bidra till att hjälpa familjen/barnet i olika situationer.

Barnens Rätt i Samhället noterar under sommarloven ett ökat antal samtal från dessa barn. Det vanliga sociala skyddsnätet som, ibland, finns runt barnen under skolverminerna finns inte under loven. De blir hänvisade till hemmet och det som utspelar sig där. Då är det viktigt att staden möter dessa barns behov genom att erbjuda såväl stödgrupper, kontaktfamiljer, sommarkollo, som aktiviteter.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande

Motion (2008:79) av Eivor Karlsson (mp) om Ökat stöd för barn och unga med missbrukande föräldrar anses besvarad med vad som anförs i utlåtandet.

Stockholm den 10 juni 2009

På kommunstyrelsens vägnar:
STEN NORDIN

Ulf Kristersson

Ylva Tengblad

Reservation anfördes av *Carin Jämtin, Malte Sigemalm, Mirja Räihä Järvi-*
nen och Kersti Py Börjeson (alla s), *Emilia Hagberg* (mp) och *Ann-*
Margarethe Livh (v) med hänvisning till reservationen av (s), (mp) och (v) i
borgarrådsberedningen.

ÄRENDET

I Eivor Karlssons (mp) motion (2008:79) om ökat stöd för barn och ungdom till missbrukande föräldrar refereras till Folkhälsoinstitutets rapport som visar att 385 000 barn lever i hushåll där någon vuxen dricker så mycket alkohol att det är ett riskbruk. I rapporten konstateras att dessa till stor del glömda barn måste få mer stöd i förskolan och skolan. Kunskap om dess barns utsatthet behöver finnas såväl inom socialtjänsten som i skolan och fritidsverksamheterna. Allt för få skolor använder handlingsplaner för att upptäcka, bemöta och stödja dessa barn, enligt rapporten, och skolan anses ha en nyckelroll för att barnen ska få hjälp och stöd.

Enligt motionären kan ett alternativ vara en kontaktfamilj eller som Junis IOGT-NTO:s Juniorförbund föreslår, en föreningsverksamhet med helgläger som bör kompletteras med stödgrupper. Även placering i familjehem bör kompletteras med en stödgrupp som kan ge ökad självkänsla, kraft, kunskap och möjlighet att få träffa barn i samma situation.

BEREDNING

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd och Södermalms stadsdelsnämnd.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 6 april 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret delar motionärens uppfattning om att barn som har missbrukande föräldrar ska få allt det stöd och hjälp som behövs under uppväxten. I socialtjänstlagens 5 kap anges att socialtjänstens insatser för barn och unga ska syfta till att underlätta familjens uppgift att ge barnen en materiell och känslomässig trygghet samt en skyldighet att vidta åtgärder när en vårdnadshavare inte är i stånd att själv tillgodoses viktiga behov hos barnet. Att växa upp i en familj där det förekommer missbruk är en risksituation som innebär ett ansvar för socialtjänsten att tillse att barnet eller ungdomen har tillräckligt skydd och stöd.

Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden kartlade i oktober 2008 socialtjänstens kontakter med personer med missbruksproblem. Den visade att närmare 800 personer i denna grupp är förälder till barn under 18 år, varav cirka 260 helt eller delvis bor tillsammans med barnen.

Kommunfullmäktige beslutade i budget 2008 att uppdra till socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden att se över stadens mål, riktlinjer, insatser, kvalitetssäkring och uppföljning av arbetet med barn och ungdomar i behov av vård och stödinsatser. Barnuppdraget i Stockholms socialtjänst, den så kallade BUSS-utredningen, har mars 2009 lämnat sin slutrapport. BUSS-utredningen behandlar bland annat gruppstöd till barn och unga. Alla stadsdelsnämnder har möjlighet att erbjuda stödgrupper. Det finns i staden ett antal barngruppsverksamheter. Dessa bedrivs i flertalet fall i stadsdelsnämndernas egen regi och samordnas genom socialtjänst- och arbetsmarknadsnämndens centrum för gruppstöd som bedriver metodutveckling inom detta område. Därutöver ger socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden ekonomiskt stöd till föreningar och organisationer som arbetar med barn och ungdomar i utsatta situationer. Erfarenheterna från barngruppsverksamheterna är positiva.

Placering i familjehem, kontaktperson eller kontaktfamilj är en vanlig insats när föräldraskapet sviktar. Kontakten med föräldrarna för barn och unga som är placerade i familjehem är viktig liksom gruppstödsverksamhet.

Stadsledningskontoret anser att det pågående arbetet med att utveckla stödet till barn och unga med missbrukande föräldrar är viktigt. Inte minst utifrån att de lever i en risksituation och en risk att utveckla ett eget missbruk. Det är viktigt att förskolan, skolan, socialtjänsten och frivilligorganisationer samverkar i detta för att utveckla kompetens och verksamheter. Barnens situation ska uppmärksammas i socialtjänstens alla ärenden och även förskolan och skolan har ett ansvar i att uppmärksamma barns och ungdomars behov.

Stadsledningskontoret anser att Eivor Karlsson (mp) i sin motion lyfter fram angelägna frågor om hur stödet till barn med missbrukande föräldrar kan bli bättre. Inom staden pågår, på olika nivåer, ett arbete för att utveckla och förbättra stödet, i linje med motionärens förslag.

Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden

Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 19 mars 2009 att förvaltningens tjänsteutlåtande utgör svar på remissen.

Reservation anfördes av Karin Rågsjö (v), Abdo Goriya m.fl. (s) och Stefan Nilsson (mp), *bilaga 1*.

Socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 25 februari 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Det är mycket angeläget att barn och ungdomar får möjlighet att växa upp under trygga och goda förhållanden. Enligt bestämmelserna i socialtjänstlagen 5 kap. ska socialtjänstens insatser för barn och ungdomar syfta till att underlätta familjens uppgift

att ge barnen känslomässig och materiell trygghet. Socialtjänsten ansvarar också för att barn och ungdomar som befinner sig i en risksituation får det skydd och det stöd de behöver.

Att växa upp i en familj med missbruk utgör en sådan risksituation där socialtjänsten har ett ansvar att ge barn och ungdomar nödvändigt skydd och stöd. I den kartläggning av socialtjänstens kontakter med personer med missbruksproblem under oktober 2008 som behandlades av socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden den 12 februari 2009 (dnr 3.1-0080/2009) redovisades för första gången om de aktuella personerna har barn under 18 år. Kartläggningen visade att nästan var fjärde är förälder till barn under 18 år (783 personer av 3 372). Av dessa bor 258 personer hel- eller deltid tillsammans med barnen.

Det är viktigt att det finns ett barnperspektiv i missbrukarvården så att socialtjänsten kan erbjuda insatser såväl till den som missbrukar som till barnen med missbrukande föräldrar. Även barn och ungdomar som inte bor tillsammans med en missbrukande förälder kan behöva stöd.

Barnuppdraget i Stockholms socialtjänst (BUSS) har gjort en kartläggning av hela stadens samlade resurser för barn och ungdomar. Av den framgår att likställigheten behöver bli mycket bättre, både vad gäller utbudet av insatser men också i frågan om vilka barn och ungdomar som faktiskt kommer i åtnjutande av insatserna. Utredningen ska lämna sin slutrapport vid socialtjänst- och arbetsmarknadsnämndens sammanträde i mars 2009. Frågan om socialtjänstens stöd till barn med missbrukande föräldrar kommer att tas upp i slutrapporten med förslag att det projekt för gruppstöd till barn och ungdomar som beskrivs nedan permanentas.

Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämndens organisations- och föreningsutskott (OFU) ger stöd till föreningar och organisationer som arbetar med barn och ungdomar i utsatta situationer. Under 2008 har stöd utgått till t.ex. Ersta Vändpunkten för arbete med barn till föräldrar med beroendeproblematik, Ersta Fristad för barn som bevittnat våld, till Källan för arbete med barn till föräldrar med psykisk ohälsa och till Bryggan för arbetet med barn till frihetsberövade. Vidare erhöll Barnens Rätt i Samhället, BRIS pengar för sitt arbete med framför allt BRIS hjälptelefon och BRIS-mailen.

Projektet Centrum för Gruppstöd pågår sedan hösten 2006 och drivs av förvaltningen med bidrag från länsstyrelsen. Projektet syftar till att arbeta fram en organisation för staden som innebär att gruppstöd erbjuds till barn och ungdomar i Stockholms samtliga stadsdelsförvaltningar. Vidare arbetar projektet med att utöka samarbetet med frivilligsektorn för att öka möjligheterna för utsatta barn och ungdomar att få stöd. Fokus är på barn till föräldrar som drabbats av psykisk ohälsa, barn till föräldrar med beroendeproblematik samt barn som levt med våld.

Projektet har kartlagt tillgången på utbildade gruppleddare inom respektive stadsdelsförvaltning och kunnat konstatera att det generellt finns många välutbildade gruppleddare. Där brister har uppmärksamats har projektet erbjudit möjligheter till utbildningsinsatser. Exempelvis har utbildning erbjudits i individuella krissamtal med barn och ungdomar som har bevittnat våld, s.k. Trappan-samtal på Ersta-Sköndal Högskola i samarbete med Rädda Barnen. Vid två tillfällen har storföreläsning (70 platser) håll-

lits av BuP Bågen, barn- och ungdomspsykiatriens specialmottagning för barn som upplevt våld i familjen. Ytterligare ett tillfälle har erbjudits på samma tema i samarbete med länsstyrelsen (90 platser). Projektet har i samarbete med BRIS erbjudit utbildning i manualen "Mina föräldrar är skilda" för barngruppsverksamhet för barn i skilsmässa.

De flesta föreläsningar som arrangerats har varit fullsatta och intresserade har inte kunnat beredas plats. Projektet ser därför att det är av vikt att kontinuerligt erbjuda för området angelägna föreläsningar samt att vidga kretsen att omfatta även de som arbetar på vuxensidan inom socialtjänsten samt frivilligsektorn. Önskvärt vore även att kunna bjuda in samverkanspartners som barnomsorg och skola.

Projektet träffade Stockholms stads kuratorsnätverk för alla grund- och gymnasieskolor för presentation av verksamheten våren 2008. Även detta bör vara ett återkommande inslag då skolan och dess kuratorer träffar alla barn.

Under 2009 kommer projektet att arbeta med att färdigställa en gemensam utvärderings- och uppföljningsmodell för de grupper som hålls i stadens samt i frivilligsektorns regi. Projektet kommer att verka för att möjligheter ges i form av utbildningar och seminarier i de fall då brister har uppkommit, t.ex. då personal slutat. Kompetenshöjande åtgärder för redan verksamma gruppleddare kommer att erbjudas och seminarier ges till bredare grupper i de aktuella ämnena. Projektet avslutas under 2009.

Erfarenheterna från projektet visar att det är angeläget att avsätta resurser så att gruppstöd finns i den ordinarie verksamheten på stadsdelsförvaltningarna för barn till missbrukande föräldrar, föräldrar med psykisk ohälsa och barn som levt med våld. Det tar tid att etablera verksamheten och för att kunna marknadsföra att det finns grupper för barn och ungdomar måste verksamheten finnas kvar över tid så att personal som träffar barn och ungdomar som kan vara i behov att detta stöd kan lita på att det finns grupper att hänvisa till. Det är också viktigt att det finns lokal verksamhet. Alla barn och ungdomar har inte vana att resa själva i staden och kan kanske inte heller få sällskap av en förälder för att resa till en verksamhet belägen i en annan del av staden långt från hemmet.

För barn till missbrukande föräldrar finns denna termin följande gruppstöd. Ersta vändpunkten som erhåller verksamhetsstöd från staden har denna termin 26 barn och 16 tonåringar i grupp. De begränsar dock inte sitt intag till Stockholm stad. Stadsdelsförvaltningarna kommer att hålla fyra grupper denna termin och med 5-6 barn i varje grupp. Om man räknar med motsvarande verksamhet även under höstterminen kommer ca 125 barn till missbrukande föräldrar i Stockholm att få möjlighet till gruppstöd under 2009 vilket är en liten ökning i förhållande till 2007 då 100 barn beräknades få gruppstöd.

Gruppstöd är en viktig insats som hittills kunnat erbjudas ett relativt begränsat antal barn och ungdomar. Förvaltningen anser att det är betydelsefullt att denna insats utvecklas och blir en del av socialtjänstens ordinarie utbud av insatser. Gruppstöd kan idag ges både som ett bistånd men det är också möjligt att själv söka detta stöd.

En annan insats som kan bli aktuell för barn till missbrukande föräldrar är kontaktfamilj eller stöd genom en kontaktperson. Dessa insatser beviljas som bistånd efter en

utredning av behovet. Det finns inget hinder att ha både kontaktfamilj och gruppstöd. Även barn och ungdomar som är placerade i familjehem kan ha gruppstöd.

Skolan har kontakt med alla barn och har därför en betydelsefull roll för att se när barn och ungdomar riskerar att fara illa. För att informationen inte ska stanna i skolan behöver strukturer för samverkan mellan skola och socialtjänst utarbetas för att hålla över tid. Socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen har två samverkansuppdrag med utbildningsförvaltningen som gäller barn och ungdomar. Det ena gäller stadens uppföljningsansvar för ungdomar och det andra en strukturerad samverkan mellan skolan och socialtjänsten.

Sammantaget anser förvaltningen att Eivor Karlsson (MP) i sin motion lyfter fram viktiga frågor om hur man ska öka stödet till barn med missbrukande föräldrar. Det är viktigt att man i alla verksamheter som möter barn och ungdomar uppmärksammar eventuella stödbehov. Det är också angeläget att förskola, skola, socialtjänst och frivilligsektorn kontinuerligt samverkar för att utveckla sin kompetens och sitt barnperspektiv så att barn och ungdomar som behöver stöd får rätt insatser.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 16 april 2009 att förvaltningens tjänsteutlåtande utgör svar på remissen.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 10 februari 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Eivor Karlsson (MP) föreslår sju punkter som kommunfullmäktige ska besluta om. Förvaltningen framför synpunkter till förslagen utifrån ett verksamhetsperspektiv.

- *att långsiktiga politiska insatser ska utvecklas för barn till missbrukande föräldrar*

Utifrån ett verksamhetsperspektiv är det en fördel med långsiktiga och breda drog-förebyggande insatser på skolorna. Sådana har utvecklats i stadens skolor med gott stöd från bland annat Preventionscentrum Stockholm. Förvaltningen ser fördelar om långsiktiga politiska mål för detta arbete kan förtydligas i staden.

- *att ett brett samarbete utvecklas mellan socialtjänst, förskola, skola, föreningsliv med flera aktörer*

Förvaltningen har aktiv samverkan med ovanstående aktörer. Överenskommelser upprättas mellan grundskolor, förskolor, socialtjänst och polis. Förvaltningen har även kontakt med Preventionscentrum för att utveckla samarbetet djupare. Förvaltningens bedömning är att samarbetet fungerar bra även med polisen, dock behöver samarbetet med barn- och ungdomspsykiatri, BUP, förbättras. Förvaltningen ser fördelar med att en tydligare politisk styrning kan skapas kring dessa förebyggande samverkansfrågor.

- *att antalet stödgrupper till barn för missbrukande föräldrar utökas*

Förvaltningen har hög kompetens i att hålla i gruppträffar med barn till missbrukande föräldrar. Svårigheter finns dock att nå barnen och deras föräldrar då det kan finnas ett motstånd till ett möte. Föräldrars acceptans av sitt missbruk måste övervinnas som ett första steg. Förvaltningen söker under året att få en gemensam rekrytering till stånd med grannstadsdelarna.

- *att skolan aktivt verkar för information om stödgrupper och upprättar handlingsplaner*

Förvaltningen har ett gott samarbete med stadsdelsområdets grundskolor. Skolorna har handlingsplaner riktade mot drogförebyggande arbete samt mobbning. I övrigt är dessa utvecklingsfrågor aktuella på utbildningsförvaltningen som grundskolorna är organiserade under.

- *att socialtjänsten vid omhändertagande av barn till missbrukande föräldrar ser till att barnen får behålla sin stödgrupp eller om sådan inte finns utveckla en ny grupp*

Förvaltningen har ingen motsatt uppfattning, se svar ovan.

- *att missbrukande föräldrar ska få stöd och hjälp vilket också hjälper deras barn*

Förvaltningen ger olika former av stöd och hjälp till missbrukande föräldrar, bl.a. genom beroendemottagningen samt tolvstegsbehandlingen Pelaren.

- *att barn som bor hemma ibland får komma till en kontaktfamilj eller helglägger*

Förvaltningen har insatser i form av kontaktfamiljer.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 19 mars 2009 att förvaltningens tjänsteutlåtande utgör svar på remissen samt att därutöver anföra:

Motionären tar upp mycket viktiga frågor om förhållandena för barn som växer upp i familjer med missbruk och föreslår att kommunfullmäktige ska besluta om ett antal åtgärder för att förbättra situationen för barnen.

Stadsdelsförvaltningen i Spånga-Tensta presenterar i remissvaret den omfattande verksamhet och det stöd som finns i stadsdelen när det gäller barn till missbrukande föräldrar. Vi delar förvaltningens slutsatser men vill samtidigt understryka vikten av att bygga vidare på och utveckla de goda verksamheter som redan finns i staden.

Spånga-Tensta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 26 februari 2009 har i huvudsak följande lydelse.

De socialsekreterare som arbetar i Spånga Tensta och dagligen träffar missbrukare och deras anhöriga har länge sett behovet av att uppmärksamma barnens situation i missbruksfamiljerna. En inventering gjordes av antalet kända familjer med missbruksproblem och hemmavarande barn och en bedömning gjordes att det fanns underlag för att starta barngrupper i området. De första barngrupperna startades för tio år sedan och det visade sig tidigt att det behövs stora ansträngningar för att motivera föräldrar.

I Spånga Tensta har flera socialsekreterare genomgått Rädda Barnens utbildning i att leda barngrupper. Sedan 2004 ligger barngruppsverksamheten ”Solrosen” under All-teamet, som är Spånga-Tensta stadsdelsförvaltningens missbruksenhet. Spånga Tensta har ständigt pågående barngrupper som består av cirka 5 barn i åldrarna 7-11 år. Vi har ingen tonårsgrupp utan flera av våra tonåringar har genomgått Ersta Vändpunktens program. Två av All-teamets personal arbetar med barngruppen. Det finns en önskan att få avsätta mycket mer tid för denna verksamhet. I dagsläget finns ingen möjlighet att bedriva egna tonårsgrupper, utan socialsekreterarna har valt att prioritera de yngre barnen. Solrosens verksamhetsmetoder bygger på Rädda barnens handbok, ”När mamma eller pappa dricker”(1996), som ligger till grund för gruppledarutbildningen som redogör för barnens situation i missbrukarfamiljer.

Utifrån gruppledarnas erfarenheter kan man se att för barn som lever under svåra livsförhållanden finns det lite tid över för lek och fantasi. Tillvaron i missbruksfamiljer är ofta oförutsägbar man planerar sällan för längre tid framåt och när man gör det är risken alltid stor för att det som man planerat inte blir av. Genom ständiga besvikelser kan tilliten till de vuxna försvinna, också på grund av att missbrukssituationen i familjen gör det kan det vara svårt att se och bekräfta barnen i familjen. Barn till missbrukare får ofta inte tillräcklig hjälp att forma sitt eget livsrum och sätta sina egna gränser. Detta påverkar självkänslan och förmågan att säga nej till det som inte är bra. Missbruksfamiljerna har ofta ett svagt nätverk. Barn till missbrukare utgör också en riskgrupp för att utveckla eget missbruk.

Utgångspunkten är att gruppträffarna ska ge kontinuitet, struktur och rutiner. Barn får träffa andra barn som lever under samma livsvillkor och dela sina upplevelser med varandra. De ska förstå vad alkoholism/drogmissbruk är, att bli sedda och sätta sig själv i centrum, att bryta isolering och ensamhet, att våga sätta ord på sina känslor och att kunna slippa ansvar för föräldern som missbrukar. Barn till missbrukande föräldrar och som bor i föräldrahemmet erbjuds även stödinsatser i form av t ex kontaktperson/familj.

Socialsekreterarna på Allteamet arbetar utifrån olika teman och som arbetsmaterial använder man arbetsblad och blädderblock. Gruppträffarna innehåller också olika lekar, uppgifter att teckna självporträtt, sin familj, berättelser, samtal om olika känslor, vad händer när vuxna dricker alkohol eller använder narkotika. Även barn som bor i familjehem erbjuds möjlighet att delta i barngrupperna. Parallellt med barngrupperna har socialsekreterarna på Allteamet föräldracirklar som ofta riktar sig till föräldrar vars barn är placerade i familjehem.

Förvaltningen är mycket positiv till verksamheten och anser sig ha sett mycket positiva effekter av både barngrupper och föräldracirklar. Positiva reaktioner har också kommit från barnen och deras föräldrar. I grupperna har det också funnits barn som har varit placerade i familjehem. Ett av gruppens syften är att barnen ska få möjlighet att pröva nya sätt att förhålla sig till sin livssituation och få erfarenheter av att fungera tillsammans med andra. Det är viktigt att genom gruppens arbete skapa trygghet i förhållandet till sina missbrukande föräldrar. Det är också viktigt att föräldrar till familjehemsplacerade barn får hjälp att trots sitt missbruk fungera som föräldrar.

Med hänvisning till ovanstående stödjer förvaltningen förslagsställarens förslag att utveckla stödinsatser för barn till missbrukande föräldrar och insatser för att hjälpa missbrukande föräldrar i föräldraskapet.

Södermalms stadsdelsnämnd

Södermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 26 mars 2009 att förvaltningens tjänsteutlåtande utgör svar på remissen.

Södermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 3 mars 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Inom socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen pågår en kartläggning av vilka gruppverksamheter som finns inom staden för bland annat de barn som motionen gäller. Syftet är att sedan sprida informationen så att den kommer barnen till godo.

Preventionsenheten inom Södermalms stadsdelsförvaltning bedriver uppsökande arbete mot skolor och ingår i samverkansgrupper med frivilligorganisationer. Förvaltningens förskoleavdelning har i uppdrag att utarbeta en samverkansöverenskommelse mellan socialtjänsten, förskolan och skolan under år 2009. Ett av syftena är att tidigt upptäcka barn som befinner sig i riskzonen antingen genom eget beteende eller på grund av hemförhållanden.

Förskolan har genom sin dagliga kontakt med barnen och deras föräldrar en fördel, i jämförelse med skolan, när det gäller att fånga upp problem i familjen. Personalen i förskolan känner till sin skyldighet att informera socialtjänstens mottagningsgrupp vid misstanke om att barn far illa. Det finns förskolor där personalen är speciellt kunnig i att lämna stöd till familjer med olika problematik, t ex Carl-Alberts resursförskola.

Inom förvaltningen samarbetar de två öppenvårdsverksamheterna Södermalms beroendeteam (SBT) och ovan nämnda Preventionsenheten. Barn till föräldrar som deltar i gruppverksamhet inom SBT har möjlighet att ingå i en egen stödgrupp inom Preventionsenheten. Skälet till att inga grupper har bildats är att efterfrågan varit för låg. Bland de 2-3 intresserade har också åldersspridningen varit stor, 6-17 år. Förvaltningen hänvisar därför barnen till stödgrupper inom andra stadsdelsförvaltningar, frivilligorganisationer och Ersta värdpunkt.

Förvaltningen är mycket noga med att de barn som placeras i familjehem får möj-

lighet att ha kvar kontakten med fungerande nätverk. Kontaktperson eller kontaktfamilj är en vanligt förekommande insats för barn med föräldrar som sviktar på olika sätt.

Eftersom underlaget för att bilda stödgrupper för barn och unga med missbrukande föräldrar kan vara för litet, som fallet är exempelvis inom Södermalms stadsdelsområde, borde enligt förvaltningen möjligheterna vara större om stödgrupper bildades stadsövergripande.

RESERVATIONER M.M.

Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden

Reservation anfördes av Karin Rågsjö (v), Abdo Goriya m.fl. (s) och Stefan Nilsson (mp) till förmån för eget förslag enligt följande:

1. Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden beslutar tillstyrka motionen.
2. Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden därutöver anför följande.

Barn och unga till missbrukande föräldrar har en svår situation. Därför är det viktigt att det finns ett barnperspektiv så att socialtjänsten men också förskolan, skolan och fritidsverksamheten är medvetna om vilka problem som kan föreligga och hur man ska hantera dem. För Stockholms stads del är stödgrupperna idag alldeles för få. Men även samarbetet mellan skola, socialtjänst, förskola med flera aktörer måste utvecklas.

Det bör finnas stödgrupper i varje stadsdel som kan fånga upp barn och unga som lever med föräldrar som har beroendeproblematik, psykisk ohälsa eller våld i hemmet.

Stödet måste sättas in så tidigt som möjligt som stöd för att förhindra ett omhändertagande av barnen. Stödet kan bestå av exempelvis ”hemmahos-stöd” till familjen, stödgrupp, nätverksgrupper och/eller en kontaktfamilj till barnen.

Ett barn som har en mamma eller pappa som dricker för mycket tar ofta på sig ett stort ansvar. Att få uppleva en lugn familjesituation någon eller några helger i månaden kan vara en viktig oas för dessa barn. Samtidigt som kontaktfamiljen kan bygga upp ett förtroende, stödja och se hur det går för barnet.

Vid omhändertagande, som ibland är nödvändigt, mår dessa barn särskilt dåligt. Dels hamnar de själva i en ny främmande situation, dels oroas de över hur det går för föräldrarna.

I en del kommuner finns nätverksgrupper där även närstående involveras. Nätverket är ofta en resurs för familjen och det finns ofta mycket engagemang hos släkt och vänner. Ett nätverk kan bidra till att hjälpa familjen/barnet i olika situationer.

Bris noterar under sommarloven ett ökat antal samtal från dessa barn. Det vanliga sociala skyddsnetet som, ibland, finns runt barnen under skolverminerna finns inte under loven. De blir hänvisade till hemmet och det som utspelar sig där. Då är det viktigt att staden möter dessa barns behov genom att erbjuda såväl stödgrupper, sommarkollo som aktiviteter.

KOMMUNFULLMÄKTIGE

Motioner

2008:79

2008:79

Motion av Eivor Karlsson (mp) om ökat stöd för barn och unga med missbrukande föräldrar

Dnr 325-2639/2008

Många barn växer upp i familjer med missbruk. Missbruk i familjen är inte något enkelt problem som går att avgränsa eftersom missbruk har olika svårighetsgrad. Alltifrån riskbruk av alkohol till tungt narkotikamissbruk.

Rapporten ”Barn i familjer med alkohol- och narkotikaproblematik” från Statens folkhälsoinstitut visar att 385.000 av alla barn lever i hushåll där någon vuxen dricker så mycket alkohol att det riskerar föräldrarnas egen hälsa, så kallat riskbruk. De är inte alltid alkoholberoende men dricker så mycket att det kan ställa till problem för dem själva och barnen. Dessa till stor del glömda barn måste få mer stöd i förskolan och skolan, konstateras i rapporten.

Kunskap om dessa barns utsatthet behöver finnas såväl inom socialtjänsten som i skolan och fritidsverksamheterna. Skolan har en nyckelroll för att barn som lever med missbrukande föräldrar ska få hjälp och stöd. Alltför få skolor använder handlingsplaner för att upptäcka, bemöta och stödja dessa barn.

”Skolan förmår inte hjälpa när föräldrarna dricker”, var rubriken på en debattartikel i DN (10/9 –07) av folkhälsominister Maria Larsson. Av artikeln framkom att det finns brister också i samverkan mellan skola, socialtjänst och polis. Maria Larsson skrev att med ett bra stöd kan de allra flesta familjer fungera. Men om omsorgen inte fungerar gäller det att samhället kan verka för att barnet får en trygg uppväxt.

Ett alternativ för barn som bor hemma kan också vara en kontaktfamilj som tar emot barnet några dygn varje månad. Eller, som IOGT-NTO:s Juniorförbund (Junis) föreslår: en föreningsverksamhet med helgläger. Dessa alternativ bör dock kompletteras med stödgrupper. Familjehemsplacering är ibland nödvändig. Men där gäller det att vara ytterst uppmärksam, säger Junis förbundsordförande Carina Eriksson.

Junis får ibland intrycket av att socialtjänsten anser att det räcker med att placera dessa barn i familjehem. Men det ger inte barnen någon riktig chans att bearbeta sina känslor. Det kan till och med vara så att situationen nästan förvärras. Detta eftersom barnen är borta från sina föräldrar och inte vet vad som händer därhemma. Många av dessa barn tar tidigt ett ansvar i hemmet. Kan man i stället kombinera familjehemsplaceringen med en stödgrupp som verkligen hjälper till så är det bra. Målet med stödgrupperna är att ge ökad självkänsla, kraft, kunskap och att få träffa barn i samma situation samt får svar på olika frågor som är vanliga för dessa barn.

Under sommarlovet får BRIS ett ökat antal samtal från barn till missbrukare. På nätet rekommenderas läsning av artikeln "Sommarlov åt alla", publicerad såväl på IOGT-NTO:s hemsida som i flera lokaltidningar.

Nyckeln till framgång ligger i att stödgruppen är förankrad och inte bara ett projekt som står och faller med anslag och personal som kommer och går. Ett krav är att politikerna sätter av pengar till en kontinuerlig verksamhet samt att frågan lyfts upp högre på den politiska dagordningen.

Det är också tydligt att det påverkar var i landet man bor för att få tillgång till en stödgrupp. I Norrbottens län var det 2007 glest mellan grupperna. Bara två av länets 14 kommuner svarade att de hade stödgrupper. Som en jämförelse finns det stödgrupper i 12 av Östergötlands läns 13 kommuner. Göteborgs stad har 10 stödgrupper och 500 barn. Linköpings kommun har 23 stödgrupper och 162 deltagare. I Stockholm finns 10-12 stödgrupper med totalt ca 100 barn. Vissa kommuner har inga stödgrupper alls. Enkätsvaren från samtliga kommuner finns sammanställda i Junis rapport "Vems är ansvaret". Kan sökas på Junis hemsida.

Enligt beräkningar från Junis kan det vara drygt 29.000 barn i Stockholms stad som lever i familjer med riskbruk (detta om man fördelar de beräknade 385 000 barnen procentuellt över landet utifrån det barnantal som finns i varje kommun). Av de beräknade 29.000 i Stockholms stad har enbart ca 100 varit med i stödgrupp under 2007. Deltagandet i stödgrupper är betydligt lägre i Stockholm än i övriga landet: 0,3 procent mot 0,7.

Ersta Vändpunkten har en bra verksamhet för dessa barn. Erfarenhet visar att barn är mycket nöjda med att få gå i stödverksamhet. Tre års studier av Ersta Vändpunktens verksamhet fick Thomas Lindstein, professor i socialt arbete vid Stockholms universitet, att inse att det viktigaste med en stödgrupp är att barnen får dela livsöde med andra.

I årets rapport från Junis funderas kring vilka som egentligen har ansvaret för att barnen får möjlighet att gå i en stödgrupp. Ett par viktiga slutsatser är att det krävs långsiktiga politiska insatser och ett brett samarbete mellan soci-

altjänst, skola och föreningsliv med flera aktörer. Det betonas också att barn som far illa är allas ansvar.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår jag att kommunfullmäktige beslutar att

1. långsiktiga politiska insatser ska utvecklas för barn till missbrukande föräldrar
2. ett brett samarbete utvecklas mellan socialtjänst, förskola, skola, föreningsliv med flera aktörer
3. antalet stödgrupper till barn för missbrukande föräldrar utökas
4. att skolan aktivt verkar för information om stödgrupper och upprättar handlingsplaner
5. socialtjänsten vid omhändertagande av barn till missbrukande föräldrar ser till att barnen får behålla sin stödgrupp eller om sådan inte finns utveckla en ny grupp
6. missbrukande föräldrar ska få stöd och hjälp vilket också hjälper deras barn
7. barn som bor hemma ibland får komma till en kontaktfamilj eller helgläger.

Stockholm den 11 november 2008

Eivor Karlsson